

ANGELA FURTUNĂ

Înapoi la Monica Lovinescu

INTEGRAL

Cuprins

Au murit intelectualii și scriitorii români pentru scena publică?	7
Asasinatul politic versus libertatea cuvântului:	
Dictatorul, dictatorii, Monica Lovinescu și Omul liber.....	12
Anna Stefanova Politkovskaia, Monica Lovinescu și eu	35
A trăi între suicid și genocid – a alege viața, prin martiraj și prin apărarea etică a esteticului.....	41
Drumul de la angoasa civilizației la surâs: o reconstrucție	49
Frumoasa exasperare	58
Monica Lovinescu și Sergiu Celibidache: <i>brouillon</i> în cerneală de dor de România.....	63
<i>Cu cât trece timpul, cu atât pierdem teren...</i>	
Portretul din cioburi al Ecaterinei Bălăcioiu	69
1958: încă o dată sub semnul Sublimului	74
Despre dreptul la Cetate în lumea literelor românești:	
documente despre o scriitoare-martir	78
Trei modele pentru o țară aflată în derivă: Monica Lovinescu, Ecaterina Bălăcioiu, Anița Nandriș-Cudla.....	81
Al cui este Universul? A cui ești tu?	87
Scriitorul român: între proscris și pro-scris?	93
Despre iluzii și Efectul Matei.....	97
Despre Omul Uitat.....	103
Martiriul laic și martiriul religios: despre eroismul în fața Sfintei Frici...	106
Despre viețile trăite în adevăr. Interogatorii în depărtare:	
Monica Lovinescu și Václav Havel (I)	123
Despre viețile trăite în adevăr. Monica Lovinescu și Václav Havel:	
pentru a evolua, România ar fi avut nevoie de un Havel (II)	130
Despre câteva maladii totalitare occidentale	136
Despre primejdiile difuze și acrofobia la români	141

Libertate publică versus libertate personală.....	146
Despre liberalizare și cădere în compromisuri	156
Despre omul-criteriu	160
Despre traume și sovietizare mintală autohtonă.....	164
Închiderea în ghetou	169
Intellectualii și etica: prin hipermnezie, luciditate și binele public împotriva utopiei	174
Despre vechi motive de discordie: din culisele manipulării publice în România.....	181
La apariția <i>Eticii neuitării</i>	186
Creație și realitate: hrana democrațiilor autentice	199
Mihail Fărcășanu: Gânduri despre libertate, despre rostul poporului român, despre ființa umană	201
Monica Lovinescu și arta de a pune întrebările cu adevărat esențiale pentru istorie	207
Despre relația dintre est-eticul de <i> aici </i> și de <i> dincolo </i> : Pericle Martinescu și Monica Lovinescu	217
Zarzavagiul și Puterea	223
Limba de viața și de moarte: limba care mântuie din robie un popor ...	229
Patria primitoare: biblioteca și dragostea de neamuri.....	237
La stâlp, la zid	242
Monica Lovinescu și Gheorghe Grigurcu	247
În căutarea României, prin marii săi creatori universali: George Enescu sub semnul pandemiei	253
Despre canibalismul posibil într-o țară desovietizată, dar niciodată destalinizată.....	259
Scriitorii români și elixirul renașterii	262
Despre „Mihai Eminescu – Ediție de pribegie” – O aniversare	266
Despre schizofrenia morală și amneziile criticii	276
Un nou război, dar aceeași continuitate a asimetriilor	285
Porțile Adevărului. Damnatio memoriae. Ideologie și literatură. Originile Răului. Trădarea intelectualilor. Disoluția instituției disidentului. Saudosism autoimpus. România Liberă de hârtie	289
Monica Lovinescu, reper în Monumentul decisiv al Europei.....	301
Augustaliile la romani și la români	307

Bibliografie (selectiv).....	308
De același autor	336
Despre autor	338

Au murit intelectualii și scriitorii români pentru scena publică?

Amnistia nu justifică amnezia.

MONICA LOVINESCU

Istoria a demonstrat că intelectualii și scriitorii români nu au excelat decât rar prin atitudine, dar prin cultură au rezistat sub dictaturile regionale și locale. Marea problemă a României de astăzi este că avem acum o societate care, printr-o libertate greșit dirijată, a devenit descompusă și destructurată, ca orice organism profund traumatizat și debusolat. În această veritabilă enclavă ce nu se poate maturiza, cultura majoră și cultura civică și-au pierdut aura problematicilor de interes.

De ce s-a ajuns aici? Unele cauze rezidă în prăbușirea păturii de mijloc – purtătoare prin tradiție a blazonului; alte cauze țin de estomparea accelerată a vocilor moderației și de reintrarea în scenă a clasicilor extremismului (care în România beneficiază de validarea timpului, de aderența de mase și de o bogată istorie de succes politic, în secolul trecut). Există, însă, și cauze ce țin în mod evident de alungarea din scena publică a intelectualilor veritabili. Aceștia nu au murit, dar cu siguranță traversează o criză enormă, atât de legitimitate, cât și de vizibilitate.

Societatea românească recentă a ieșit dintr-o experiență fără precedent istoric (totalitarismul) și a intrat într-o nouă experiență unică: *democrația originală* coroborată cu *societatea lichidă*, iar în plan economic cu ingineria *mafiotismului-oligarhic*. Pe acest traseu s-a produs o aparentă sublimare a castei intelectualilor – care a absorbit în

masă și casta scriitorilor –, în realitate generând noi forme de histri-onism *original*. De la statutul aproape exclusiv de instrumente ale propagandei sub dictatură, intelectualii (în mare parte, și scriitorii) au trecut la acela, deloc confortabil, chiar paradoxal, de actori și de ținte într-o cultură a anihilării. Ei au fost surclasați, în acest nou topos, de agenții de influență, pe care noua politizare cvasi-totală și diluare a societății civile i-au plasat în toate mediile publice: presă, rețele sociale, internet, educație. Spre deosebire de alte țări din Europa de Est, totalitarismul comunist românesc a avut atât un input cât și un output violent extrem, dublate de dezvoltări ale terorii și in justiției care au cutremurat societatea, așa încât, și la ora actuală, România este *o țară bazată mai mult pe rețele decât pe structuri* (cf. Dennis Deletant¹). Românii nu sunt decât rar capabili de solidaritate, dar cel mai adesea numai de complicități detestabile sau chiar odioase.

Dincolo de condiția de scriitor și de critic, Monica Lovinescu a rămas, la fel ca și tatăl ei, E. Lovinescu, unul dintre modele de excelență ale intelectualilor români și un model de cetățean pro-european și pro-democrație, anticipând oarecum șirul de filosofi ai ideilor și ai intelectualilor europeni de astăzi, care i-au urmat și care, în egală măsură, i-au confirmat². Rolul intelectualilor în societatea de azi își extrage rădăcini din aceste modele ale istoriei noastre culturale recente.

Intelectualul model își pune competențele în slujba Cetății și a politicilor publice, cel mai bine fiind descris, sub acest aspect, de la Deleuze și Foucault, prin conceptul de *intelectual specific*, cum a fost Paul Ricoeur, adică acel intelectual care luptă pentru conjugarea memoriei cu istoria în cadrul unui spirit just și util cetățeanului. Un al doilea rol important pe care intelectualul zilelor noastre îl joacă într-o societate democratică așezată – în calitatea sa de înțelept al Cetății –, constă în permanenta sa vigilență și avangardă, de tampon

¹ Deletant, Dennis, *România, o țară de rețele, nu de structuri*, în *Viața Românească*, p. 13, nr.2/2020

² Dosse, François, *La marche des idées – histoire des intellectuels, histoire intellectuelle*, 2013

al rupturii ce se produce – din ce în ce mai profund și din ce în ce mai tragic – între domeniul expertizei și așteptările cetățenilor; or, aceștia din urmă sunt actualmente foarte dezamăgiți, peste tot în Uniunea Europeană și nu numai în România, de faptul că nu se mai simt luați în seamă, ba chiar se consideră agresați și înșelați de către politicieni și experți (citește „intelectuali”). Al treilea rol al intelectualului pur-sânge trebuie să fie acela, aproape prometeic, de a redeștepta în societate speranțe și orizonturi de așteptare, prin asumarea unui rol activ de *făuritor de viitor*, de *vizionar realist* și *proiectant-constructor de arhitecturi non-utopice*, putând impulsiona societatea înspre evoluții ce redau cetățenilor încrederea în proiectele de viață de comunitate, de emancipare și de aspirație.

Peste tot în Europa actuală, nu numai în România, este analizată evoluția intelectualilor și a scriitorilor din ultima sută de ani, căci perioada a inclus diferite stadii de instalare a Răului politic totalitar sau dictatorial, crize ce puteau fi oprite din evoluție, dacă forțele intelectuale acționau la timp, și dacă nu intrau, dimpotrivă, în jocuri de legitimare și de colaboraționism³. Este bineștiut protestul adresat de mulți intelectuali, atât din Est, cât și din Vest, către intelectualitatea europeană care, în procesul de instalare a bolșevizării în Europa, a pactizat cu ocupantul sovietic, în numele unei cecități revoluționare înnoitoare. Realitatea zilelor noastre semnalizează noi derapaje.

Deși la noi intelectualii și scriitorii nu mai ocupă locuri de mare vizibilitate în era comunicării, totuși media încă scrutează reacțiile lor față cu mișcările politice, dar mai mult ca pe o formă de *vox populi*, decât de opinie avizată. Dacă în alte țări ale Uniunii Europene renașterea intelectualilor este o realitate – pentru că stadiul de educație atins atrage interesul pentru istoria conceptelor, semantica istorică și socio-istoria ideilor –, România este departe de acest deziderat. Standardele ei încă mențin asupra populației autoritatea mesianică și omniscientă a *tătucilor* locali sau naționali, precum și a fricii de

³ Amis, Martin, *Experience: A Memoir Paperback*, Vintage; Illustrated edition (June 12, 2001).

sărăcie și de marginalizare, dar și față de noile poliții politice. Prost condusă (și) după Revoluție de o castă de politicieni care în ultimele trei decenii au generat cel mai mare exod românesc din lume pe timp de pace și cea mai profundă prăbușire sistemică, țara a ajuns din nou pe marginea unei prăpastii; împinși la limită, la extremitatea distală a hăului periculos, politicienii și-au construit pentru conservare holograma unui buncăr al puterii, al imunității și al protecției, în interiorul căruia își petrec timpul negociind interminabil și tranzațional, în interes personal sau de castă; de pe această scenă virtuală, vocile publice (furnizate de Restaurația stilistică și cadristă a activiștilor, politrucilor și acoperiților) strigă viclean că salvarea țării nu poate veni decât tot de la un (nou?) spirit totalitar, camuflat sub odăjdiiile unei democrații originale și religioase.

România reală este mai receptivă față de mesajele comunicatorilor agasanți și charismatici furnizați de media, servicii și propaganda, decât față de oamenii principali, onești și educați la izvoarele istoriei clasice a ideilor, ale istoriei culturale, istoriei mentalităților sau ale istoriei filosofiei, deci preocupați de consolidarea Binelui public și de dirijarea lui către popor. Pe această realitate, intelectualitatea și scriitorii, atunci când sunt de o bună calitate umană veritabilă, de un profesionalism temeinic și de o noblețe etică nedezmănițită, se inserează ca un cortegiu de voci cărora li se pune, inevitabil, surdină. Corupt de o majoritate acaparată în mecanismul maladiv al politicului degenerat, poporul nu mai are spirit critic și nu mai poate identifica simptomele de avertizare, așa încât intervenția lui democratică este viciată. Spațiul românesc ratează, astfel, din nou șansele unui viitor mai bun: acest spațiu pare că va rămâne o lume cancerizată și bucolică deși aflată în curs de digitalizare, ce va continua să sufere, după canoanele vechilor ei suferințe istorice, din care pare că nu a învățat nimic⁴.

⁴ Monica Lovinescu a cerut în repetate rânduri elaborarea unei *oncologii sociale*, într-o societate total cancerizată. Ea se solidariza, astfel, cu grupurile desprinse din intelectualitatea românească ce se structurau în jurul rigorilor maioresciene, printre care a fost, de pildă, Gabriel Liiceanu cu a sa conferință intitulată „Elogiul

Monica Lovinescu a fost una dintre aceste voci de intelectual și de scriitor care a criticat transparent, a vorbit și a creat bun gust prin critică literară și prin cultură majoră. A apărut libertatea pentru Cetate, având deschidere atât către români, cât și către mediile internaționale. Dar dacă în trecut a fost vânată pentru că nu convenea Dictatorului, astăzi i se pune, din nou, surdina, pentru că modelul ei critic de libertate a devenit indezirabil și pentru dictatorii de modă nouă, în a căror suită cară trena, din nou, mulți intelectuali și mulți scriitori de curte. Șirul lor de tranzacții și de complicități non-etice le apără pozițiile personale privilegiate în taxinomiile oficiale, deși au un efect dezastruos pentru problemele normative ale societății. Civilizația axiologică românească poate să mai aștepte, căci *merge și așa*. Controversele actuale dintre intelectualii *critici* și intelectualii *organici* nu produc altceva decât zgomot, în timp ce imaginea publică a intelectualului se rostogolește către rigole, sub pașii zglobii ai noilor generații, în marșul lor mai departe, fără intelectuali.

lui Maiorescu. Elemente de patologia spiritului și a culturii” v. *Viața Românească*, Anul LXXXIV, nr. 10-11-12, 1989 (număr apărut în 1990 (*din numărul topit de cenzură*)), pp.101-107, fragment din Conferința susținută la Casa Pogor în cadrul Prelecțiunilor „Junimii”, Iași, la 14 noiembrie 1986. V. *Comemorare Titu Maiorescu*, Vol. 2: *Studii despre filosofia lui Titu Maiorescu*, by Alexandru Surdu, Mihai Eminescu, C. Rădulescu-Motru, Ion Slavici, Ion Petrovici, P. P. Negulescu, Mircea Florian, Mircea Djuvara, Alexandru Boboc, Viorel Vizureanu, Gheorghiță Geană, Viorel Cernica.

Asasinatul politic versus libertatea cuvântului: Dictatorul, dictatorii, Monica Lovinescu și Omul liber

România este o țară de rețele, nu de structuri.

DENNIS DELETANT

18 noiembrie 1977: Monica Lovinescu, victima primului atentat comandat de Ceaușescu în afara României – 19 noiembrie 1977, ziua de naștere a scriitoarei: în comă, la spitalul *Saint Louis*.

Volumul *Seismograme/ Unde scurte II* semnat de Monica Lovinescu (Editura Humanitas, București, 1993) conservă o amintire violentă și o consemnare făcută de autoare în 23 noiembrie 1977. Istoricul faptelor confirmă că în 1977, chiar cu o zi înainte de ziua ei de naștere (care este pe 19 noiembrie), Monica Lovinescu a fost victima unui atentat ordonat de Nicolae Ceaușescu, primul act terorist de acest fel organizat și comis înafara granițelor României, și care deschidea un șir mai lung de operațiuni ordonate de Dictator pentru intimidarea și suprimarea disidenților din diaspora românească. Ceaușescu nu mai suporta ideea de libertate nici măcar atunci când românii care o răspândeau trăiau deja în Lumea Liberă. Era semn că ura, resentimentul, fanatismul și nebunia totalitară îl dezumanizaseră complet, așa încât nu mai excludea nici măcar ideea crimei la comandă pentru a-și atinge scopurile de subordonare absolută a societății și indivizilor.

Ieșită azi din spital unde am fost adusă în comă, dau un scurt interviu «Europei Libere» asupra agresiunii împotriva mea:

23 noiembrie 1977

Vineri, 18 noiembrie, mă întorceam acasă spre orele 5 și jumătate după-amiaza. În curtea din fața casei se aflau doi necunoscuți (al doilea, pitit după un arbust, n-a apărut decât în ultima clipă). Primul care mi-a ieșit în față m-a întrebat în franțuzește, cu accent, dacă sunt „Madame Monica”. Mi-am dat imediat seama că vine din partea unor români (în Franța nu se întrebuințează „domn” sau „doamnă” alături de un prenume). Avea un plic mare în mână și mi-a spus că e un mesaj, să intrăm în casă să mi-l citească. Am simțit că e ceva suspect și am refuzat. A insistat să intre. Am refuzat din nou. Atunci a apărut și al doilea și au început să-mi dea în cap. Mi-am pierdut repede cunoștința, dar am apucat să țip. Un trecător (funcționar la poștă) s-a repezit și i-a pus pe fugă. Erau – mi-a spus un vecin care i-a zărit fugind și l-a ajutat apoi pe funcționarul de la poștă să mă transporte în casă și să cheme poliția – doi tineri cam negricioși. (...) Am ieșit din comă la spitalul Saint Louis, când mi se făceau radiografiile. Azi m-am întors înainte de termen acasă (...)

Am plecat din spital mult mai devreme, deoarece voiam să fiu prezentă la conferința de presă a lui Paul Goma, sosit la Paris pe 19 noiembrie (de la aeroport venise direct la spital să constate punerea în aplicare a amenințării generalului Pleșiță, din ajun (18 noiembrie 1977), din București⁵). Conferința de presă s-a ținut la 24 noiembrie la Fnac-Montparnasse, unde am descris gazetarilor prezenți agresiunea suferită, prima de acest gen inițiată de București la Paris.

⁵ Pe 24 noiembrie, la Conferința de presă de la Paris, Paul Goma a povestit cum, înainte de a pleca din România, generalul Pleșiță îl convocase pentru a-i cere să nu insulte „orânduirea”, avertizându-l că „brațul revoluției este foarte lung și-l poate ajunge oriunde s-ar ascunde”. I-a mai spus că de altminteri va primi un semn imediat ce va sosi în Franța. Paul Goma a adăugat: „Acest semn este agresiunea împotriva Monicăi Lovinescu, agresiune pe care o cred venită din partea poliției secrete românești » (Cf. *Limite* 26-27 august 1978, Paris).

De altfel, Monica Lovinescu avertizase⁶ că „la Praga se pregătea o *Chartă*, la Varșovia o *Solidaritate*, la București, o *voce*. 1977 va fi plin de ea: Paul Goma lansează o Mișcare pentru Drepturile Omului, solidarizându-se cu Charta pragheză, dar neajungând să grupeze în jur pe cei din breasla sa. Cu rare, rarissime excepții: Ion Vianu, psihiatru, Ion Negoitescu, obligat sub amenințarea unui proces de moravuri să se dezică”. Goma fusese arestat și bătut, ancheta fiind condusă de generalul de securitate Nicolae Pleșiță.

La Paris, emigrația română strânsă în jurul Radio Europa Liberă organizează această contraofensivă, reprezentată de protestul față de arestarea lui Goma; sunt adunate semnăturile a numeroase personalități culturale, printre care și comuniști ori foști comuniști: Louis Aragon, Jean Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Julia Kristeva, Claude Simon, Italo Calvino. De teama scandalului internațional reprezentat de acestor voci, Ceaușescu a cedat și a ordonat expulzarea lui Goma în Franța, după ce în prealabil, în timpul anchetării acestuia, au fost debitate de către serviciile de intoxicare neadevăruri compromițătoare, printre care faptul că se drogase, fiindu-i astfel smulsă, ulterior, prin presiuni mizerabile, o retractare. Ulterior, în memoriile sale, chiar și la distanță de ani buni după ce ea se certase cu Goma, aceasta a notat: „România s-a înscris pe harta disidenței grație lui Goma.”⁷.

În timp ce Monica Lovinescu este bătută la Paris de cei doi palestinieni angajați de DIE prin intermediul teroristului internațional complice al autorităților române, Carlos Șacalul, continuă procesul de organizare a rezistenței anticomuniste din exil în jurul lui Goma. Acestuia îi apar cărți în traducere, mai ales în colecții dedicate literaturii din Est, la edituri prestigioase, ca Albin Michel și Hachette.

Monica Lovinescu (p. 259) a făcut câteva conexiuni între agresiunea comisă împotriva ei pe 18 noiembrie 1977 și cele comise mai târziu împotriva lui Emil Georgescu, Radio Free Europe, în 1983

⁶ Lovinescu, Monica, *La apa Vavilonului*, Editura Humanitas, București, 2014. eBook.

⁷ *Ibidem*.

împotriva lui Virgil Ierunca de către agentul Bistran, sau împotriva lui Paul Goma și respectiv împotriva lui Virgil Tănase. Atentatele erau însoțite de campanii de calomnii și dezinformare comandate de Dictator și de DIE în Franța.⁸ Detalii publice surprinzătoare au fost adăugate de transfugul (ex-general din garda personală a dictatorului Nicolae Ceaușescu) Ion Mihai Pacepa într-un interviu acordat ziarului *Le Matin de Paris* (1 februarie 1985):

„Lăsați-mă să vă povestesc pentru prima oară cum se desfășoară o astfel de operație. Ea a fost dirijată împotriva Monicăi Lovinescu. În 1977, această doamnă, o personalitate de mare valoare a intelighentsiei românești la Paris, care lucra la „Free Europe”, a început – era Anul Internațional al Drepturilor Omului – să denunțe violările acestor drepturi în România. Cu forță și persuasiune, ea a găsit cuvintele pentru a exprima ceea ce așteptau românii: libertatea, egalitatea, libera circulație a persoanelor, a ideilor și informației, demnitatea, democrația autentică. Ea a criticat în mod caustic cultul personalității.⁹ Era prea mult. DIE a primit atunci un ordin cu totul cinic de la Ceaușescu: «Să i se închidă gura. Nu trebuie ucisă. N-avem nevoie de anchete americane și franceze ce ne-ar pune în situații dificile. S-o facem zob (...). Să nu mai poată niciodată vorbi sau scrie. Să devină un exemplu de neuitat pentru ceilalți. Să fie bătută la ea acasă pentru ca să învețe și ea și alții că nu există niciun adăpost sigur pentru calomniatorii dictaturii proletariatului. Nici chiar în propria lor casă.» Cum D.S.T.-ul francez fusese prea eficace împotriva agenților români, s-a cerut palestinienilor să se însărcineze cu operația. Comandoul a părăsit imediat după aceea Franța. Operația

⁸ Thierry Wolton, *Le KGB en France*, Gasset, 1986 și Jean-Paul Picaber, *Le Pont invisible*, Plon, 1987 (text specializat pe probleme de Radio Europa Liberă și Radio Liberty)

⁹ Monica Lovinescu, *Unde scurte*, vol. II, (București, Humanitas, 1993): „nu se putea să nu vină înapoi vremea aceea de aur când era de ajuns să înșiri slogane ca să devii scriitor, să desenezi tractoriști ca să te transformi în pictor, să compui marșuri și tangouri cu partidul ca să fii trecut printre compozitori, să înveți pe de rost câteva sloganuri pentru a fi încadrat între culturali”.

fusese organizată, spune I.M.P., de consilierul lui Arafat, Hani Hassan – expert în dirijarea rețelelor de informații și teroriste –, care lucra și pentru dictatorul Ceaușescu, sub numele de cod Annette. Ceaușescu însuși fusese creierul operațiunii puse la cale „în cursul unei plimbări prin grădina sa de trandafiri» împreună cu ministrul afacerilor interne, cu șeful DIE și cu Pacepa.”

După 1990, lupta cu sistemul dusă de Monica Lovinescu a continuat, pentru că sistemul însuși rămăsese în funcție. Dar sistemul își asumase politic, deși formal și ipocrit, o nouă direcție. Deși aceasta era vizibil neocomunistă, de continuitate a comunismului, a structurilor și a cadrelor, oficial era cultivată pe plan internațional negarea ei. Așa încât sistemul și-a schimbat în mod perfid și strategia de abordare a criticilor Monicăi Lovinescu. Ea rămâne un critic al încălcărilor Drepturilor Omului din România de dinainte de 1989, dar ce legitimitate mai putea avea după 1990, decât pe terenul moralei? Puțin câte puțin, esența luptei sale a fost redusă la minimum, iar personalitatea sa expusă mumifierii publice.

La câteva decenii de la tragicul eveniment al atacului terorist comis asupra Monicăi Lovinescu, *grădina de trandafiri* a Dictatorului, preluată de noi dictatori simbolici, este astăzi îngrijită de personalități care îl întrec pe Ceaușescu nu numai în virtuți totalitare, cât și mai ales în strategii de camuflare. Însă lipsesc din spațiul public românesc vocile civice de talia și anvergura Monicăi Lovinescu.

Cine se va opune în mod eficient ascensiunii furibunde a acestor noi vremuri huliganice?

*

În anul 2021, ne aflăm în emergența unei perioade eminamente dominate din nou de *chipul demonului sadismului și al prostiei încăpățănate*, de care vorbea Eugen Ionescu, în eseu ce contura, în jurul anilor '30, chipul *României legionare, burgheze, naționaliste*. De altfel, cele două regimuri totalitare, de extrema dreaptă și de extrema stângă, nici nu diferă fundamental în esență, doar în recuzita

propagandistică, iar în vremuri *grele* (de eșec al democrațiilor), fie ieri, fie (din nou) azi, și-au putut da mâna.

Istoria traumatică post-comunistă cunoaște succesiuni noi de incredibile avataturi, a căror cauză rezidă, poate, în maladiile oncologice lăsate în societate de dictatură: „Moștenirea cea mai tragică a regimului comunist constă în faptul că acea jumătate de secol ne-a stricat sufletul. (...) un asemenea regim nu putea să nu lase urme profunde în mentalități și comportamente. Ele sunt astăzi piedica majoră în integrarea noastră într-o lume nouă. Răul mi se pare atât de adânc și de generalizat încât nu știu dacă generația celor care acum sunt tineri îl va mai putea stârpi. Moralitatea batjocorită se repară mai greu decât uzinele învechite”¹⁰, spunea carismaticul istoric Neagu Djuvara. Generația celor tineri nu numai că nu a stârpit acel rău politic de care vorbește Neagu Djuvara, dar l-a preluat, l-a rafinat și și l-a adjudecat drept cale de acces rapid la râvnitele instrumente ale parvenitismului. Acest rău politic de ieri a trecut azi în categoria strategii de succes și face parte, din nou, din arsenalul de promovare al regimurilor post-ceaușiste dinastice, aseasonate cu sosuri ideologice picante, de tipul *gauche caviar* și *droite hypocrite*: așa a fost adusă la butoane casta cumetriilor, a progeniturilor vechilor cadre, a familiilor, a mafilor oligarhice.

Chiar când se împlineau 90 de ani de la nașterea Monicăi Lovinescu (noiembrie 2013), o mare revistă literară din România, am numit aici *Contemporanul*, dezlănțuia împotriva autoarei o campanie imundă, prelungită timp de mai multe luni. Eterni *contemporani*... Amintiri *contemporane*... anii 2013, 1969, 2003, 2010, 2021... sunt ani ce par extrași la ruleta rusească...

Campania găzduită de *Contemporanul* mi-a amintit de vremuri trecute din tulburătoarea noastră viață literară și de atacuri ce aveau o miză similară, de repudiere colțuroasă a spiritului occidental, a mizelor axiologice autentice și a integrității estetice și est-etice: astfel,

¹⁰ Djuvara, Neagu, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, ediția a IV-a, Editura Humanitas, București, 2002, p.229.

în numărul din 10 ianuarie 1969, tot *Contemporanul* dăduse un alt atac, la vremea aceea țintind către grupul oniriștilor, în fruntea căruia se găseau talentații (remarcați în epocă și de Monica Lovinescu) Leonid Dimov și Dumitru Țepeneag. Revista *Amfiteatru* tocmai publicase masa rotundă asupra visului ca modalitate de cunoaștere lucidă, dar imediat redactorul șef Ion Băieșu este dat afară, iar *Contemporanul* începe sesiunea de atacuri. Monica Lovinescu a numit aceste suite de evenimente drept un *semn de restaurație*, arătând că, de mai multă vreme, fapte îngrijorătoare anunțau la București o redeșteptare a strigoilor, un asalt al umbrelor. Și ieri, ca și azi, semnele îngrijorătoare și strigoi stalinismului pândesc din toate nopțile fără vigilență și din toate ungherele. *Se mai aflau, cei mai mulți, în pósturi, în unele cazuri dictau voința lor unor instituții încă terorizate, statutul lor de umbre stând doar în faptul că nu se manifestau ofensiv și la vedere*, spunea Monica Lovinescu în 1969, observând cum umbrele sunt toți *foștii*, foști artiști, foști scriitori, foste somități, neliniștiți de evoluția culturală din ultima vreme, care-i scoate nu din privilegiile lor materiale – pe acelea le păstrează îndeajuns –, ci artistice.

Eterna chestiune a fricii de revizuire stă în concurența reală a valorilor, singura care poate face ca o catastrofă echivalare a talentului cu fidelitatea politică să fie evitată.

Să remarcăm repetitivitatea acestor momente istorice românești în care, repudiind căile democratice, deținătorii vremelnici ai monopolurilor artistice aplică procedee totalitare pentru a se menține la putere: între toate, mazilirea politică a oponentilor urmează rețeta cu cea mai sigură finalitate.

*

Restaurația de care vorbește Monica Lovinescu s-a produs cu adevărat și mult mai intens mai ales în provinciile românești, unde spiritul critic este anihilat aproape total de complicități politice, de clan, și de noi forme de poliție politică, de trădări și de dezgustătoare abdicări ale scriitorilor și intelectualilor. Eu însămi am fost